

22.09.21

מאמרי ידיעות אחרונות

אריקים רובינשטיין

האחריות שלנו

האנטישמיות קיימת, במדינות רבות – וקיומה של ישראל, בית מקלט ליהודי הנרדף בכל אתר, הוא אחריותנו

על פולין וההיסטוריה. במסגרת מיזם משותף של הפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל-אביב עם אוניברסיטת ורשה השתתפתי שנית בקורס על משפט ישראל לסטודנטים פולנים. הביקור איפשר לי לשוב ולהרהר בהיסטוריה של המאה האחרונה ובאחריות שהיא מטילה עלינו. מאות אלפי יהודים שחיו ברובע היהודי (ובגטו) שולחו לטרבלינקה, הרובע נהרס כליל, ועל חורבותיו שכונות שלוות, אבל גם אתרי זיכרון. בית העלמין הענק ששרד (190 אלף מצבות על פני כ-200 שנה ויותר) הוא מוזיקת דוממת לעולם שחרב. האם יכול אירוע כמו השואה, כשלושה מיליון נספים בפולין לכהן, להישנות? אני מקווה שלא, אבל האנטישמיות קיימת, במדינות רבות. קיומה של ישראל, בית מקלט ליהודי הנרדף בכל אתר, הוא אחריותנו. חובתנו לעמוד בה.

על הגזענות וחולאים אחרים. כאזרח מודאג מאוד אני שואל עצמי יומיום אם מדינת ישראל היא זו שחזו הרצל, ז'בוטינסקי, הרב קוק, וייצמן ובן-גוריון ולמענה לחמו בגין, שמיה, רבין ודיין שבמחיצתם זכיתי לשרת. האם "אל הנער הזה התפללתי"? האם תופעות של גזענות למינן, בעיקר אך לא רק נגד המיעוט הערבי, אינן מלוכות על ידי שיח פוליטי מתלהם? האם שטיפת מוח נגד מערכת בתי המשפט, שאמנם ככל מערכת מוסרית וקוקה להתברר ננות ולענווה, אך היא יצירה ישראלית מפוארת ונקיית כפיים, אינה תורמת לערעור חוסננו הלאומי? המנהיגות הישראלית, כולל חלק ניכר ממנהיגות המיעוטים, אינה פטורה מחשבון נפש נוקב מאוד. ניוהר שמערכת הבחירות לא תעמיק את השסעים. מגיע לנו אחרת.

על יהדות ארצות-הברית ואנחנו. יש קרע הולך וגדל בין חלק ניכר מיהודי ארצות-הברית לבין ישראל, הנראית לאלה יותר ויותר חשוכה, עוינת לזרמים הלא אורתודוקסים, ואפילו גזענית. היחס המזלזל מצד ישראל מביא להיפניית עורף, תחת שיהא חלק מחוסננו הלאומי. מתווה הכותל, שהוקפא ללא סיבה מוצדקת, היה סימפטום אחד לניכור המילה "אחים" אינה מילה ריקה לצרכים פוליטיים. מילווה בתוכן הכרחי ואפשרי.

על הפרובול ועל השנה החדשה. על פי התורה, לצד שמיטת הקרקע (אנו בשלהי שנת שמיטה) חלה שמיטת כספים, קרי, חובות פוקעים בסוף שנת השמיטה. התנא הלל הבין שזו גזירה שהציבור אינו יכול לעמוד בה ככלל, כי מיהו שילווח לזולתו כסף בסכום רציני (להבדיל מקיום סמלי של המצווה), בידעו שבתום השנה העברית יאבד החוב. על כן התקין פרוזבול, העברת גביית החובות לבית הדין, שעליו לא חלה השמיטה. דומה הדבר להיתר עסקה המאפשר לבנקים לגבות ריבית ולהניע את גלגלי הכלכלה, וכן למכירת חמץ בפסח כדי שלא יאבדו אוצרות מזון שהם חמץ, ולהיתר מכירת קרקעות ללא יהודי בשנת השמיטה, כדי לאפשר לעבדן. בדברים הללו, שהם פיתוחי ההלכה, יש רכיב הנראה פיקטיבי; אך בדרכנו לפתרון לומדים אנו את הבעיה ואת ההתמודדות עימה, כתורת חיים רלוונטית גם כיום.

בימי הסליחות הקורמים לימים הנוראים, באחד מהפיוטים הנפלאים של עדות המזרח, נאמר "רחץ וטהר ואל תאחר בטרם ימים פונים". בוודאי בגיל המבוגר, אתה חש רחיפות בצורך בחשבון הנפש. לא הייתה זו שנה נהדרת, מבחינות רבות. בארץ (הסתה, אלימות ובחירות חמישיות) ובעולם (מלחמת רוסיה-אוקראינה, וגם הקורונה לא פסה כליל). התפילה במחזור לראש השנה היא המקור לביטוי הנפוץ "תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה". אמן.